

“Cereyan”ın İçinde, “Bir Hayat Sahnesinde” Olmak

Çoęu yks anlatıcının i konuşmalarıyla ilerleyen Sait Faik, farklı karakterleri karşı karşıya getirdiğinde de onları uzun uzadıya konuşturmamış, öykü kişilerinin hayatlarına, dünyalarına dair çok daha geniş bir alanı duyurup sezdiren gündelik hayata dair diyaloglarla yetinmiş, düşünsel tartışmalara pek yer vermemiştir. *Kayıp Aranıyor* bu yanıyla Sait Faik’in öykülerinden ayrılır; karakterler uzun, düşünsel tartışmalara girerler bu romanda. İlk bakışta kısa bir romanın kaldırdılabileceğinden ağır bir yük gibi durur bu tartışmalar. Roman elbette bunlardan ibaret değildir. Romanın başkahramanı Nevin’in başından geçen olaylar, i konuşmalarında ve başkalarıyla girdiği tartışmalarda ifade ettiği düşüncelerinin sağlamasını yapıp yeni sonuçlara ulaşmasına vesile olur.

Sait Faik’in *Kayıp Aranıyor*’da, pek çok öyküsünde de izlerini bulabileceğimiz toplumsal hayata dönük eleştirisini sürdürdüğü, paraya ve güce tapmaya odaklı toplumsal değerler ile aksi düşünülemez hale gelmiş toplumsal ilişkiler ağının bireyle-
rin i dünyalarını nasıl yoksullaştırdığı konusuna odaklandı-
ğı söylenebilir. Bununla birlikte, Sait Faik bu romanında, “Pe-
ki, ne olabilir, daha farklı bir hayat ne lde, hangi koşullarda
imkân dhilindedir?” gibisinden sorulara da yanıt arar. Başka

bir deyişle, yerleşik değer yargılarıyla ters düşen uyumsuz birinin kendisine düstur olarak kabul edebileceği yeni bir ahlâkın mümkün olup olmadığını, böyle bir çaba içindeki insanın neler yaşayacağını, başına neler geleceğini tartışır.

Sait Faik, *Kayıp Aranıyor*'dan bir yıl sonra yayımlanan son öykü kitabı *Alemdağ'da Var Bir Yılan*'da yer alan "Öyle Bir Hikâye" başlıklı öyküde de yeni bir ahlâka vurgu yapmıştır:

Ne yapalım? Günün birinde dostluklardan, insanlardan ve hayvanlardan ve ağaçlardan ve kuşlardan ve çimenlerden yapılmış vazife hissi ile çarpan yüreklerle dolu bir âlemde yaşayacağımızı düşünelim. Bir ahlâkımız olacak ki hiçbir kitap daha yazmadı. Bir ahlâkımız, bugün yaptıklarımıza, yapacaklarımıza, düşündüklerimize, düşüneceklerimize hayretler içinde bakan bir ahlâkımız. O zaman seninle daha uzun dostluklar ederiz patlak göz. O zaman hiç merak etme. Dostum Panço da bana hak verecektir. Kilise ahlâkından söz açmayacak. Dostluğun olağanüstü güzelliğini çocuklarına anlatacaktır.

Toplumsal kodları, değer yargıları, insanları mecbur kıldığı yaşam tarzıyla bireylerin insanlıktan çıktığı bir çağda, Panço'nun dostunun sözlerini andırır biçimde, "dostluklardan, insanlardan ve hayvanlardan ve ağaçlardan ve kuşlardan ve çimenlerden yapılmış vazife hissi ile" yüreği çarpan Nevin'in hikâyesi, bir yanıyla mevcut toplumsal düzenin ve bu düzeni ayakta tutan ahlâk anlayışının eleştirisi, bir yanıyla da yeni bir ahlâkı arayan, düstur edinenlerin trajedisidir.

Nevin sıra dışı bir kadındır; babasının konsolos olması nedeniyle yurt dışında okumuştur. Kadınların kısırıldıkları kalıpları önemsemeyen bir mizacı vardır. Ama bu nedenlerle onun Batılı değer yargılarını Doğulu bir toplumda hayata geçirmeye çalışan, "yabancı" biri olduğu sanılmamalı. Çeliştiği sadece yaşadığı İstanbul köyündeki ahali ya da gazetecilik yaptığı Ankara'daki okur-yazar çevresi değildir, aynı zamanda anne babasıyla, İstanbul'daki entelektüel çevreyle de uyumsuzluk içindedir. Gerçekten "yeni" ve "hiçbir kitapta yazmayan" bir ahlâkın peşindedir. Özgür yetişmiştir, özgürlüğüne düşkündür, ama bun-

dan da önemlisi, kendisini, başkalarını ve içinde yaşadığı toplumu sürekli tartmakta, dünyaya yerleşik kalıpların dışındaki bir yerden bakmaya çalışmaktadır.

Para kazanmanın ve iktidarın sürekli gözetildiği, çıkar ilişkilerinin her şeyin önüne geçtiği, toplumsal rol ve konumların birbirinden farklı hiyerarşiler yarattığı, kimsenin başkalarının “kafatası içinin meselesini anlamak için uğraşmadığı” dünyanın bu halinin acısını duymaktadır. Yapayalınızdır, yanlarındayken aklından geçenleri özgürce iyi kötü ifade edebildiği babasıyla ya da balıkçı Cemal’le bile tam anlamıyla uyumlu olduğu söylenemez. Daha yalın ve insanların kendilerine uygun hayatlar seçebilecekleri bir dünyanın mümkün olduğuna inanmıştır; bunları hayata geçiremediği yerde bir işi olmadığını, olamayacağını, orada kalamayacağını ise yaşayarak öğrenecektir.

İnsanları (kendisini de) anlamaya çalışırken, salt içlerinden geldikleri ve onları büyük ölçüde biçimlendiren toplumsal sınıf ya da tabakayla değil, ruhsal ve varoluşsal durumlarıyla birlikte değerlendirmektedir. Yoksul bir balıkçıyı seven diplomat kızının sınıfsal çelişkisi değildir Sait Faik’in bize anlatmaya çalıştığı; sınıfları ve toplumsal tabakaları kesen iyilik-kötülük sorunlarına da dikkat çekilir roman boyunca.

Mutluluğu kendi sınıfından gelmeyen, emeğiyle, kol gücüyle geçinen bir adamda arayan şehirli, okumuş kadın tipine, Sait Faik’in de büyük bir saygı duyduğunu bildiğimiz Esendal’ın kimi öykülerinde de rastlarız. Özellikle “İki Kadın” isimli öyküsünün¹ kadın kahramanı Behin çevresindeki erkeklerinin hımbıllıklarına tahammül edemediğini anladığında, ancak “canlı bir adamın,” “eve yorgun argın gel[en], bir iş yaptığına inan[an]” bir adamın karısı olabileceğini söyler. Esendal’ın öykü kahramanı bu yönde bir seçim yapabilmiştir; o dönemde böyle bir seçim daha mümkündür, ama aradan geçen 20-30 yılda çok şey değişmiştir, Nevin’in böyle bir seçim yapma şansı kalmamıştır. Daha önemlisi, Sait Faik başka bir noktadan meseleye baktığı için böyle bir seçimin imkânsızlığının da

1 Memduh Şevket Esendal, *Otlakçı*, Bilgi Yayınevi, 1997.

farkındadır. Onun baktığı nokta insanların bireysellikleridir, daha karmaşıklaşan toplumsal yapı içerisinde insanlar artık ait oldukları sınıfın değer yargıları karşısında aldıkları bireysel tutumlarıyla da farklılaşmaktadırlar. Sait Faik, *Kayıp Aramıyor*'da böylesi seçimlerin insanların (zaten arızalı olan) ruhsallıklarında yaratacağı yeni arızalara dikkat çeker. Toplumsal ilişkiler ağı içerisinde bu seçimin bedeli ağırdır; bu ağırlık statü kaybı ya da dedikodulara maruz kalmanın ötesinde, sürekli bunlara diklenme zorunluluğunun yaratacağı içsel tahribat olacaktır.

Sait Faik'in Türkçe edebiyatta bireyin sorunlarını öne çıkaran öncü yazarlardan olduğu sıkça vurgulanır, buna katılmamak mümkün değil elbette, ama Sait Faik bireylerin bir toplumun içinde yaşadıkları ve bu toplumun değer yargılarının çok zaman onların bireyselliklerini sakatladığı gerçeğini de hiçbir zaman göz ardı etmez. Sadece bununla da yetinmez, kimi sorunların insanın varoluşundan kaynaklanabileceği olasılığına da değinir, tartışır.

Nevin'in babası Vildan Bey, “insanın kendi hayatını yaşamasını, her şeye rağmen yaşamasını öğrenmiş, kızına da bunu öğretmişti[r].” Kendi hayatına baktığında, “tatmin edilmemiş hiçbir arzusu[nun] kalmamış” olduğunu memnuniyetle gören Vildan Bey, hayatı boyunca geçim derdi çekmediği gibi, kültürene, genel hayat tarzına hayran olduğu yabancı ülkelerde yaşama imkânı bulmuştur. Onun arzularının tatminini sağlayan bunlar değildir sadece. Arzularını her şeyin önünde tutabilmesi vurdumduymazlığı sayesinde mümkün olmuştur. Nevin, babasınıninkine benzer bir kültürel iklimde yetişmiş olmasına rağmen farklı bir ahlâkı düstur edinmiştir. Arzularının farkındadır, ama bunların tatmininin başkalarına zarar vermesini istemez, daha önemlisi kadın olduğu için babasıyla eşit koşullarda değildir; başkalarının mağduriyetlerini görmesine imkân sağlamanın, bunlara kayıtsız kalamamasının nedeninin de bu olduğunu düşünebiliriz sanırım. Daha karmaşıklaşmış bir toplumsal hayatın insanıdır, çeşitli ölçeklerdeki pek çok değişimin yanında kadınların toplumsal hayata girmesi babasının zamanın-

daki hayatı altüst etmeye yetmiştir. Bu yeni toplumsallık içerisinde eskinin iyi-kötü değerlendirmelerinin yetersiz kaldığının farkındadır Nevin.

Kötülerden ziyade ikiyüzlülerden rahatsızdır. “Riyakârlı[ğın] aşağılığın en son haddi” olduğunu düşünür. Kendilerindeki kötülüklerin farkında olmayan ya da bunları gizleyenlerin, daha aşağıda gördükleri insanların yaptıkları kötülükler karşısında aldıkları üstenci tavır ve olumsuz yargılarına tahammül edemez. Kötülük yapanları onlara yeğler.

Kendi anlayışına uymayan insanlardan yaptıklarının kötü bir şey olduğunu bile bile bir zaruret, mukavemetsiz bir arzu, bir huy, bir hırs, bir iradesizlik, bir intibaksızlık; yahut da bizim kötülük bildiğimiz bir başka düşünce, başka tabiat, başka ahlâk, başka yaratılış, başka ilcalarla [zorlamalarla] çoğunluğa benzemeyenler, –kusursuzlar– ancak kusursuzluğu bin bir tehlikeden sonra kazanmışlar kızmakta haklı olabilirlerdi. Düşünülünce onların bile pek hakkı yoktu. Belki de kötüler, kötülüklerinde haklıydılar. Yaşamak için fena insan olmakla yine yaşamak ve ölmek için iyi insan olmak arasındaki fark da bir iman, ya da riya farkıdır. İmanı kaldırıverin iyi adam pişman olan adamdır. Riyayı kaldırırsanız mesele yoktur, kötüler hemen saflarına iyiyi alırlar. Önemli olan, kötülüğü iyilikle beraber ortadan kaldırmaktır. O zaman insanlık denilen şey kafasını kaldırır: ‘Durun bakalım, der, biz de varız.’ İnsanlığın terazisi içinde teker teker tartılan kıymetler ancak kötülüğün silahlarını düşmanca değil dostça, elinden alır. Ancak böylece iyilik ve iyiler dünya yüzünde manasını bulur.

Kötülükle iyiliğin beraber ortadan kalkabileceğine duyduğu inanç ve bu ikisi arasındaki karşıtlık ve çatışmanın, kişisel hayatlardaki hal ve koşullardan önce, bir “insanlık” meselesi olduğuna yaptığı vurgu, babası gibi “bireyci” olmadığını gösterir bize. Kötülerin kötülüklerinde belki de haklı olabileceklerini belirtirken kötülüğün nedenleri arasında saydığı “intibaksızlık” sözü de önemli. Açık biçimde altı çizilip vurgulanmasa da, Nevin’in hikâyesinin bütünü, kötülük yapanların intibak ede-

medikleri şeylerin başında mevcut toplumsal hayat ve değer yargıları geldiğini düşünmemize imkân sağlıyor.

Romanın anlatıcısının bir pazartesi günü hakkında sıraladıkları –Nevin de, “işte bir pazartesi gününü yerden yere vurarak köyün içinde dolaş[tığına]” göre anlatıcıyla hemfikirdir, belki de anlatıcının aktardıkları onun zihninden geçenlerdir– arzularımızın tatmininden ne kadar uzak bir hayat sürmek zorunda olduğumuzun ifadesidir:

Geç git Pazartesi! [...] Sen de salıya doğru kalem tutarak, abdesthaneye giderek, daktilo yazarak, otobüse binerek, süm-kürerek, burnunu çekerek, vapura atlayarak, merhaba diyerek, bilet alarak, pazarlık ederek, bir şarkı bile mırıldanmadan, ıslık çalmayı bile hatırlamadan, aşktan göz açmadan, bir güzel yüz bile göremeden; yalan söyleyerek, insanoğlundan insanoğluna kötü haberler ileterek, çarşambaya doğru yürüyen budala bir Salı ile kol kola geçip gideceksin. [...] Hele bu ertesiler yok mu, ertesiler? Bu ertesiler, o kendini bir şey sanan insanlara benzerler. Sanki devam ediyorlar. Sanki bir bayramı, bir oh deyişi, bir sevişmeyi, bir sulhu, bir özgürlüğü, bir oyunu, bir aşkı, bir kardeşliği, bir dudak dudağayı, bir anlaşmayı devam ettiriyorlar; yalancılar! Pazartesi! Yürü geç git! [...] Bana insanlardan, dünyadan yeni bir şey mi getirdin? Şu sıcak atıklarına sığınarak, ceketlerin yakasını kaldıranlara bir serüven mi hazırlıyorsun?

Böylesi pazartesiler, salılar birbirini kovalarken, bir an durup da hayatında “bir bayram,” “bir oh deyiş,” “bir sevişme,” “bir sulh,” “bir özgürlük,” “bir oyun” vs. olmadığını, böyle bir dünyada yeni bir şey bulunmadığını, olamayacağını, kendisini yeni bir serüvenin beklemediğini fark eden birinin böyle bir dünyaya intibak edebilmesi kolay değildir. İnsana yeni bir serüven vaat etmeyen dünyada, insanların “mukavemetsiz bir arzu” ya da “hırs”ın etkisiyle kötülük yapmaları anlaşılmayacak bir şey değildir. Nevin, onların yaptıklarının kötülük olduğu düşüncesinden vazgeçmese bile, onları yargılamak yerine anlamaya çalışır, haklılıklarını tartışır.

Başkalarını çok kolay yargılayan riyakârlar gibi kendisini pi-rûpak görmemektedir Nevin. Bir insan olduğunun, bazı zaman-lar hiç farkında olmadan, sözgelimi bir hırsa, bir tutkuya kapıl-dığında, zalimlik gibi en çok karşı çıktığı şeylerden muaf olama-dığının ayırındadır. Ankara'dan ayrılmadan önceki son akşam, kalabalıkça bir gazeteci, yazar, şair topluluğu karşısında kendi-sini savunmaya kalkıştığında ona iftira atan adamı yerin dibine geçirdikten hemen sonra pişmanlık duyması bu yüzdendir.

Birdenbire bütün söylediklerinden pişman oldu. Susması, if-tirayı üstüne alıp susması daha kadınca, daha insanca olur-du. Bu halin bir bôbürlenmekten ne ayrı gayrısı vardı? [...] Bu bir hayat sahnesi değildi. [...] Bu gösteriş vaziyeti kurtarmış-tı. Hatta bir galibiyet, bir muzafferiyet kazanmıştı. Ama bü-tün muzafferiyetler, bütün galibiyetler gibi, alabildiğine hak-sız, alabildiğine zalim, alabildiğine zalim, alabildiğine göste-rişli hüviyetiyle, kibar, mahcup, insan bir mağlubiyetten da-ha utandırıcıydı.

[...]

Lokantada durumu kendi lehine çevirmişti ama, şimdi yi-ne içi içini yiyordu. Yalan söylemişti. Hem de öyle sahi ile do-lu bir yalan ki... İnsanın kendi kendisini bile aldatacak bir ya-lan! Hikâyenin anlattığı yere kadarki kısmı oluş itibariyle ta-mamen hakikatti.

Bu hiç yalansız hakikatin gerisinde koskocaman bir yalan gitgide büyüyen bir ur gibi, bu küçücük hakikate bakıyordu. Bu hakikati Nevin'den başka kim bilebilirdi? Elini biletçiye ar-zu ile değil, adeta merhameten bıraktığını ihsas eder yollu ko-nuşmuştu.

Doğru muydu bu? Niye arzuyla, zevkle elini öptürdüğü-nü söylememişti? Şimdi artık her hakikatin altında yanan ya-lan ateşini her hatırlayıшта bulacaktı. Bu uzak ihtimaller bir ya-na bırakılsa bile, bu yalanla yalnız başına kalmak onu utandı-riyordu.

Nevin'in kafasındaki yeni ahlâk, kişinin kendisini parantezin dışında tutmamasını, en hoşlanmadığı kişilerin karşısında bi-

le tetikte olup farkındalığını koruyarak onların davranışlarında hoşuna gitmeyen yanların kendisinde de bulunup bulunmadığını sorgulamasını gerektiren bir ahlâktır. Kişinin kendisinin de zaafı olduğunu bilmesi, görmesi gerektiğini, kolay kazanılmış zaferler yerine mağlup olmanın daha insanca olacağını savunan bir yaklaşımdır bu. Zulümde payı olmaktansa mağdur kalmak daha onurludur onun gözünde.

Kayıp Aranıyor'da Sait Faik, Nevin'i baştan bütün bunları düşünüp tartmış ve önceden oluşmuş, belirlenmiş bir ahlâk içerisinde tutum alan bir kadın olarak çizmemiştir. Nevin'i kendi zaaflarıyla yüzleştiği, dibe vurduğu, kendisini sorguladığı, ne yapacağını bilemez halde ağladığı anlarda daha yakından tanırız. Dışa sunduğu Nevin portresiyle iç dünyasındaki Nevin'in farklı olduğundan pek çok kez söz edilir. Sevdiği adam kendisi gibi okumuş biri değildir, onunla uzun uzun sohbet ederler; açabildiği ölçüde iç dünyasını ve dış dünya hakkındaki görüşlerini paylaşmaktan çekinmez. Yine de bütünüyle öğreten-okumuş kadın ile öğrenen-balıkçı ilişkisi biçiminde ilerlemez hikâyeleri. Nevin'in kafasında kimi düşünceler Cemal'in söylediklerinin ışığında belirmeye başlamıştır.

İnsanın böyle bir dünyada mutlu olup olamayacağını, saadeti nerede, nasıl bulacağını sorgulayan Nevin'in düşüncelerinin billurlaşmasında Cemal'in şu sözü etkili olacaktır mesela: "İki kişinin mesut olmasından ne çıkar? Şimdiye kadar ne çıktı? Dünya mı değişti?" Romanın sonlarında Vildan Bey'e yazdığı mektuptaki düşüncelerinde Cemal'in bu saptamasının etkisi çok açıktır. Saadetin ne olduğunu tartıştığı bu mektubunda Nevin böylesi soyut, "elle tutulur olmayan" kelimelerin kıymetlerini yitirdikleri bir çağda yaşadığının farkında olduğunu vurgular. "Menfaatsiz, riyasız bir toplum âleminde" bu gibi "elle tutulamayan kelimeler[in] ancak bir anlam alabil[eceklerini]" yazar babasına. "Menfaatsiz, riyasız" bir toplumda yaşamadığının farkında olmasına rağmen, soyut bir saadet düşüncesinin peşinden gitmeye koşullanmış olduğu için önceleri kolayca kaçmış, ilk eşiyle de böyle bir beklenti duyarak evlenmiştir. Okuduğu bazı kitaplarda anlatılan, "arzuya aşka pek benzer bir 'jo-

issance”ın peşinden gitmekle saadet arasında bir bağ bulunup bulunmadığını da tartışır. Bunun peşinden gitmenin birçok bedeli vardır; bunlardan biri de toplumdaki dışlanmaktır. Yukarıda değindiğim gibi, Vildan Bey’in yaptığı gibi böyle bir şeyi göze almak olduğunu düşünebiliriz, ama Nevin’in hayat görüşüne uygun bir yol değildir bu.

Saadetin olup olmamasının bir önemi olmadığı düşüncesine ulaştığında ise hazzı ve arzuyu tartışır. “Arzu hiç olmazsa insanlar arasında esen bir rüzgâr, muvakkat olduğu için de hoş bir bağ, bir birleşme, bir kendine yontmadan, yahut da kendine ve başkasına yonta yonta bir birlik yaratıyordu[r.]” Bunu seçenleri gayet iyi anlıyordu. “Başlangıcını ve sonunu boşluk farz ettiğimiz ve böyle olduğu şüphesiz bir hayat telakkisi”nden bakıldığında, haz ve arzunun, “iki boşluğun arasındaki madde oyununun devamı için” bir anlamı olabileceğini kabul eder. Ne var ki Nevin için bu da yeterli değildir. “Madde oyununun” ötesinde bir şeylerdir yaşamaktan beklediği. Bir dönem “çalışan, toplum için elle tutulur, gözle görülür bir şeyler yapan, bir şeyler kuran, bilmeden de olsa cereyana ipler sarkıtan bir insanla saadetin mümkün olduğunu sandı[ğımı]” itiraf eder. Bu seçiminin “toplumun kabul ettiği bir yol” ve kolayca kaçmak olduğunu ekler peşi sıra. İlk evliliğinde bunu bulamamıştır; kocasıyla birlikte içine girdiği dünya belli ki “bilmeden de olsa cereyana ipler sarkıtanların” dünyası değildir. Cemal’in dünyasının böyle bir dünya olduğunu düşünmeye başladığıdaysa kendisinin o dünyaya ait olmadığını fark etmiştir. Cemal’in dünyasına girmesinde bir sakınca yoktur, ama bunu yaptığında sürekli olarak birilerine kafa tutması gerekecektir ki, bunun da “bir nevi ukalalık, bir nevi kendini beğenmişlik” olacağını sezmiştir. Öte yandan “bilmeden de olsa cereyana ipler sarkıtan bir insanla” birlikte olmanın cereyana ip sarkıtmak anlamına gelmeyeceğini de görmüştür. Bundan sonra ne yapacaksa kendi başına yapacaktır.

“Hiçbir kitabın yazmadığı” yeni ahlâkın, halihazırda var ve yaşanmakta olan, başkaları tarafından az çok hayata geçirilmiş bir şeyden öte, bir “oluş” bir “cereyan” olduğunu fark ettiğini

düşünebiliriz Nevin'in. Romanın sonundaki seçiminin ardında bu oluşa, cereyana katılmak isteği vardır. Bunun yolunun ne olduğunu tam olarak bilemiyorsa da, ne olmadığını sezmiş, anlamıştır. “Konsolos kızı” ya da “Balıkçı Cemal'in aftosu” olmak değildir, kendini tanıyan, bilen Nevin olabilmektir. Cereyana, oluşa katılabilmek için “bir nevi ukalalık, bir nevi kendini beğenmişlik” dediği hal de hiç uygun değildir, bu halin içerisindeyken duyacağı zorlanım yaşadıklarını “bir hayat sahnesi” olmaktan çıkaracaktır. Ankara'daki son akşam yemeğinde sarf ettiği “bir hayat sahnesi” tabirini bu bağlamda ele alabiliriz. Oluşa, cereyana katılması ve yaşadıklarını “bir hayat sahnesi” olarak değerlendirebilmesi için kendisinin ve tutumlarının sahibi ve akışkan olması gerekiyordu; zorlanımlarla davrandığında akışın kesileceğini farkındadır. Kendini ve başkalarını aldatarak, kendisine ait olmayan sıfatları, verili toplumsal aidiyetleri kabullenip bunların gereklerini yerine getirerek ne sahici ne de bir “hayat sahnesi”nde –oluşun, cereyanın içinde– olabileceğini yaşayarak öğrenmiştir. Önceki hayat çizgisinde derin bir kırılma yaratıp kaybolmaktan başka çaresi kalmamış, kendisini cereyana, oluşa bırakmayı seçmiştir. Babasına gönderip göndermediğini bilemediğimiz son mektubundan anlarız ki kendini bulmak peşindedir. Evet, “kayıp aranıyor”dur: Babası kayıp kızını, eski Nevin'i; o ise yeni Nevin'i arıyordu.

Kayıp Aranıyor'un başkahramanı kimi açılardan Sait Faik'in öykülerinden tanıdığımız uyumsuz öykü kişilerle paralellikler taşısa da, öykülerinin birçoğunda olduğu gibi bir erkeğin yerine bir kadının başkahraman seçilmiş olduğunun altını çizmek gerekir. Belki de onu bu seçime iten oluşa, cereyana kadınların daha yakın durduklarını düşüncesidir, kim bilir; ama öyle ya da böyle bu romanda Sait Faik'in başkahraman olarak bir kadını yeğlemesi öylesine karar verilmiş, basit bir seçim olmasa gerek. En azından şu vurgulanabilir sanırım: Giderek karmaşıklaşan yeni toplumsal yapı içerisinde kadınların kendilerini konumlandırışı sonlanmış bir durum değildir; akış içinde, oluş halindedirler. Kuşkusuz, hızlı değişimler yaşanan toplumlarda erkekler için de benzer bir halden az ya da çok söz edilebilir; ama

onlar önceki toplumsal yapıdaki muktedir pozisyonlarını –kimi farklılıklarla da olsa– sürdürmektedirler. Yeni bir ahlâkın peşinden gitmeye kalkıştıklarında kadınların önünde çok daha fazla engel, acı ve zorluk bulunduğu da ortada. İntibaksızlık sıkıntısını da kadınlar daha derinden yaşamaktadırlar.

Sait Faik'in kitapları arasında *Alemdağ'da Var Bir Yılan* ayı bir yerde değerlendirilir. Bireyin sorunlarının öne çıktığı 50 kuşağı öykücülüğümüzün öncüsü sayılır bu kitap. Daha önemlisi, yeni bir dünyayı ifade etmek için yeni bir dil ve yeni biçim arayışları gerektiğinin fark edilmesini sağlayan eserlerin başında gelir. *Kayıp Aranıyor* belki de edebi açıdan kimi zaafı içerir,² uzun tartışma diyalogları ve Supervielle'den yaptığı geniş özet gibi bölümler metnin akışını keser, tezli bir roman okudumuz hissi uyandırır, ama belli ki Sait Faik yeni bir şeyin peşindedir, yeni bir ahlâkın, yeni bir hayat görüşünün; aynı zamanda bunu edebi bir dille ifade edebilmek için uygun biçimlerin arayışındadır. Bu nedenle Sait Faik'in *Kayıp Aranıyor*'un ardından *Alemdağ'da Var Bir Yılan*'ı yazmış olmasındaki zamanlama –güncel bir tabirle– çok manidar görünüyor.

2 Tahir Alangu, Fethi Naci, Muzaffer Uyguner gibi kimi eleştirmenlerin *Kayıp Aranıyor* hakkındaki değerlendirmelerini tartıştığı, “*Kayıp Aranıyor* ‘Başarılı’ Bir Roman mı?” başlıklı yazısında Yalçın Armağan, (*Bir İnsanı Sevmek: Sait Faik* içinde, yayına hazırlayan: Süha Oğuzertem, Alkım Yayınları, 2004, s. 212-223) “*Kayıp Aranıyor*’a ilişkin ‘kurgusu özenli’ ya da ‘başarılı’ yorumunu kısmi-
leştirmek gere[ğinden]” söz eder. Romanın “kurgusunun ‘özenli’ olduğu söylenebilecek kısmında, bunu sağlayan[ım], zaman kullanımı” olduğunu belirten Armağan’a göre, anlatıcı söylemindeki farklılaşmanın ardından “romanın kurgusu da zayıflar.”